

1987, s. 145 vd., 152, 153 vd., 179 vd., 193 vd.; a.mlf. – Ayşe Fazlıoğlu, *Düğümün Son Halkası: Osmanlı Sarayı Halıları*, İstanbul 2007, s. 104 vd.; Oktay Aslanapa, “Seccâde”, *İA*, X, 305-306; Nazan Ölçer, *Türk ve İslam Eserleri Müzesi: Kilimler*, İstanbul 1988, s. 146, 147; Zeki Sönmez, “Prayer Rug Weaving Tradition in Turkey and Prayer Rugs of Milas”, *Traditional Carpets and Kilims in the Muslim World Past, Present and Future Prospects* (ed. Nazeih Taleb Maarouf), İstanbul 2002, s. 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444; *Türk El Dokuması Halılar: Katalog*, Ankara 2006, I, nr. 4, 61, 99; II, nr. 108; III, nr. 303, 307, 309; IV, nr. 315; Ülkü Bilgin, “XIX. Yüzyıl Seccadeleri”, *Sanat Dünyamız*, sy. 17, İstanbul 1979, s. 18 vd.; Hülya Tezcan, “Topkapı Sarayındaki Halı Seccadeler”, *Türkiyemiz*, XIII/38, İstanbul 1982, s. 20 vd.; a.mlf., “Osmanlı Saray Yaygıları; Nihaliler, Seccadeler, Yolluk ve Duvar Askıları”, *Kültür ve Sanat*, I/1, Ankara 1988, s. 50 vd.; A. J. Wensinck – [Margaret Hal], “Sadjdjâda”, *El²* (İng.), VIII, 740-742; A. Knysh, “Sadjdjâda”, a.e., VIII, 742-745; Nebi Bozkurt, “Halı”, *DİA*, XV, 255, 257; a.mlf., “Kilim”, a.e., XXVI, 3, 4, 5.

NEBİ BOZKURT

SECDE

(السجدة)

Namazın rükünlerinden biri.

Sözlükte “eğilmek, boyun eğmek, tevazu ile alını yere koymak” anlamındaki *sücûd* masdarından gelen *secde* fıkıh terimi olarak namazda alın, burun, el ayakları, dizler ve ayak parmakları zemine değecek şekilde yere kapanmayı ifade eder. Secdeyle aynı kökten türeyen ve “secde edilen yer” anlamına gelen *mescid* Allah’a ibadet edilen yer ve bilhassa müslümanların ibadethaneleri için kullanılır.

Secde ve aynı kökten türeyen kelimeler Kur’an’da gerek “boyun eğme” mânasında gerekse terim anlamıyla seksen bir âyette geçer (M. F. Abdülbâki, *el-Mu‘cem*, “scd” md.). Râgıb el-İsfahânî Kur’an’daki secdeyi isteğe bağlı ve zorunlu secde olarak ikiye ayırır; ilki (*sücûd bi’htiyâr*) insana mahsus olup karşılığında mükâfat vardır. “Allah’a secde edin” (en-Necm 53/62) gibi âyetler secdenin bu ilk anlamıyla ilgilidir. İkincisi (*sücûdü teshîr*) insan dahil olmak üzere canlı ve cansız bütün varlıkların Allah’ın koyduğu kanunlara boyun eğmesidir. “Göklerde ve yerde bulunan her şey ve bunların gölgeleri sabah akşam isteseler de istemeseler de Allah’a secde ederler” âyeti (er-Ra’d 13/15) secdenin ikinci anlamıyla ilgilidir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “scd” md.). Müfessirler, ikinci anlamıyla bütün varlıkların Allah’a secde etmesini (meselâ bk. en-Nahl 16/48-49; el-Hac 22/18; er-Rahmân 55/6) fitratlarının gereği olarak yaratıcının kendileri için koyduğu

kanunlara tâbi olup onların dışına çıkamamaları şeklinde izah ederler.

İslâm’da tevhid prensibine göre ibadet kastıyla Allah’tan başkasına secde etmek haramdır. Bununla birlikte Kur’an, Allah’ın meleklerine Âdem’e secde etmelerini emrettiğini ve onların da bu emri yerine getirdiğini bildirir (el-Bakara 2/34; el-A‘râf 7/11; İsrâ 17/61; el-Kehf 18/50). Tefsir âlimleri bu secdenin mahiyeti konusunda başlıca iki görüş ileri sürmüştür. Buna göre bu secdenin ibadet değil selâmlama kastıyla ve hürmet ifadesi olarak yapılan bir secde, bir nevi biat olması ya da Âdem’in kible kabul edilerek Allah’a secde edilmesi söz konusudur. Bununla birlikte meleklerle mahsus bu secdeyi insanların davranış ve kavrayışları çerçevesinde yorumlamaya çalışmanın gereksiz olduğunu ileri sürerler de vardır (İbn Âşûr, I, 422). Diğer taraftan Kur’an ebeveynlike kardeşlerinin Hz. Yûsuf’a secde ettiğini de haber verir (Yûsuf 12/100). Müfessirler bunu ibadet amacıyla değil o dönemin âdeti olan ve selâmlama kastıyla yapılan bir secde, bir tür selâmlama ya da Yûsuf’u kavuşturduğu için Allah’a şükür amacıyla yapılan bir secde şeklinde açıklar. Kur’an’da gerek müslümanlardan “rükû ve secde edenler” diye söz edilmesi (et-Tevbe 9/112), gerekse onların yüzlerindeki secde izinden tanınacağını bildirilmesi (el-Feth 48/29) secdenin müslüman kimliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Secde ve türevleri hadislerde de sözlük ve terim anlamlarıyla sıkça kullanılmaktadır (Wensinck, *el-Mu‘cem*, “scd” md.).

Namazın en önemli rükünlerinden biri olan secdenin her rek’atta rükûdan doğruduktan sonra iki defa yapılması farzdır. Secdenin farz oluşu Kur’an-ı Kerim’deki emre (el-Hac 22/77) ve Hz. Peygamber’in sünnetine (Buhârî, “Ezân”, 133, 134, 137; Müslim, “Şalât”, 226-230) dayanır. Secde Allah’a karşı saygı, itaat ve tevazuun en mükemmel ifadesi, insanın mânen Allah’a en çok yaklaştığı andır. Resûl-i Ekrem, “Kulun rabbine en yakın olduğu an secdeye varmış olduğu andır; secdede duayı çokça yapın” buyurmuş (Müslim, “Şalât”, 215; Nesâî, “Da‘avât”, 118) ve Allah’tan başkasına secde edilemeyeceğini belirtmiştir (Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 40).

Namazda secdenin ne şekilde yapılacağı Resûlullah’ın sözlü ve fiilî sünnetiyle açıklanmıştır. Konuya ilişkin rivayetlerin fakihler tarafından değerlendirilmesi ve yorumlanması neticesinde secdeyle ilgili bazı meselelerde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Hadislerde secdenin alın, eller, dizler ve

ayak parmakları olmak üzere vücudun yedi kısmını yere değdirmek suretiyle yapılacağı (Müslim, “Şalât”, 44; Ebû Dâvûd, “Şalât”, 150, 151; Tirmizî, “Şalât”, 87), bazı rivayetlerde Hz. Peygamber’in alını zikrettikten sonra eliyle burnunu da işaret ettiği (meselâ bk. Buhârî, “Ezân”, 133; Müslim, “Şalât”, 226) belirtilmektedir. Hanefî mezhebinde farz olan alının ve ayakların, hiç değilse bir ayağın yere değmesidir. Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde yukarıda zikredilen yedi kısmın her birinin, Mâlikî mezhebinde alının bir bölümünün yere değiştirilmesi farzdır. Secdede alınla burnu birlikte yere değdirmek İmam Şâfiî’ye göre namazın geçerlilik şartlarından, Hanefîler’e göre namazın vâcîplerindedir. İmam Mâlik yalnızca alının yere değmesi durumunda secdenin sahih olacağı, sadece burnun değmesi halinde ise geçerli olmayacağı görüşündedir. Secdede ayak parmak uçlarının yere değiştirilmesinin farz olması sebebiyle secde yaparken vücudun bu kısımları yerden kesilmemeli, en azından bir ayak secde yapılan zeminle temas halinde olmalıdır. Fakihlerin çoğunluğuna göre secdeye varırken sırasıyla dizler, eller ve alının yere konulması, kalkarken de sırasıyla alın, eller ve dizlerin kaldırılması gerekir. Bu sıranın secdeye giderken eller, dizler ve alın, secdeden kalkarken alın, dizler ve eller şeklinde olması gerektiği görüşü de vardır.

Secde halinde ve iki secde arasındaki oturuşta (bk. CELSE) bir süre beklemek ta’dîl-i erkândan kabul edildiği için Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe ve Hanefîler’den Ebû Yûsuf’a göre farzdır. Secde vaziyetinde beklemenin en az süresi Hanefîler’de “sübhâne rabbiye’l-a’lâ” denecek kadardır. Vücut tam olarak sükûnet buluncaya kadar secde halinde kalınmalı, sonra başı ve beli dik bir vaziyet alacak biçimde kaldırıp oturmalı, gerek bu oturma gerekse ikinci secde esnasında ilk secdede olduğu gibi vücut sükûnet bulana kadar beklenmelidir. Birinci secdeden tam anlamıyla doğrulmadan ikinci secdeye gidilmesi durumunda kişinin duruşu secdeye daha yakınsa iki ayrı secde yapılmış sayılmayacağı için namazın sonunda sehiv secdesi yapması gerekir.

Secdeye kapanırken ve secdeden kalkarken “Allâhüekber” demek sünnettir. Resûl-i Ekrem’in namazdaki rükû ve secdelerinde zaman zaman, “Sübbühun kuddûsün rabbü’l-melâiketi ve’r-rûh” (O her türlü eksiklikten münezzehtir, pek yücedir, meleklerin ve Cebrâil’in rabbidir) şeklindeki zikri tekrar ettiği ve, “Yüceler yücesi olan rab-

binin ismini tesbih et” meâlindeki âyet (el-A'lâ 87/1) nâzil olunca, “Bu âyeti secdele-
rinizde tesbih olarak okuyun” dediği (*Müs-
ned*, VI, 35, 94, 115; Ebû Dâvûd, “Şalât”,
147) belirtilmiştir. Secdede Allah’ı tâzim
amacıyla en az üç defa “sühbâne rabbi-
ye'l-a'lâ” demek çoğunluğa göre sünnet,
Hanbelîler’e göre ise bunu bir kere söyle-
mek farz, üç kere söylemek sünnettir. Ha-
nefilîler, Kur’an’da yer aldığı şekliyle bile
olsa secdede dua yapılmasını uygun gör-
mezken Mâlikîler ve Şâfiîler, secdede dua
âdâbına uygun olmak şartıyla dua edilme-
sinin câiz olduğu görüşündedir.

Erkekler secde esnasında pazularını bö-
ğülerinden, karınlarını uyluklarından ayır-
ırlar, kollarını yere yapıştırmazlar. Sec-
dede asıl olan, namaz esnasında ayağın
bastığı zemine vücudun dizler dışındaki
secde yerlerinin çıplak olarak değiştirilmesi
ise de gerektiğinde başa sarılmış bir sarık
veya başka bir başlık üzerine, yerden
biraz yüksek bir zemin üzerine, yer darlığı
sebebiyle ön safta namaz kılanın sırtına,
yerin sertliğinin hissedilmesine engel ol-
mayacak derecedeki pamuk veya yün yay-
gının, geniş yüzeyli bir taşın üzerine de
secde yapılabilir. Secde yapılacak zeminin
sıcaklığı veya soğukluğundan korunmak
amacıyla el parmakları veya bir yaygı üze-
rine secde edilmesinde bir sakınca bulun-
mamaktadır. Ca’ferî mezhebine göre sec-
de ancak toprak ve taş cinsinden bir şey
üzerine yapılabilir. Secde yapamayacak ka-
dar hasta olan kimse secdesini ima ile ye-
rine getirir. Hem rükûl hem secdeyi ima ile
yerine getirecek olan kimse rükûda eğil-
diğinden biraz daha fazla eğilerek secde-
sini yapmış olur.

Namazın farzlarından olan secde dışında,
namazın rükünlerinden birinin yanılarak
geciktirilmesi veya vâciplerinden birinin terk
ya da tehiri halinde yapılması gereken sec-
de (bk. SEHİV SECDESİ) ve Kur’an-ı Kerim’-
de yer alan secde âyetlerinden birinin na-
maz içinde veya namaz dışında okunması
ya da işitilmesi durumunda yapılması ge-
reken secde (bk. TİLÂVET SECDESİ) gibi
başka secde çeşitleri de vardır. Bir nimete
kavuşma veya bir sıkıntı ya da musibet-
ten kurtulma sebebiyle Allah’a karşı şük-
ran ifadesi olarak yapılan secdeye “şükür
secdesi” denir. Hz. Peygamber’in sevindirici
bir haber aldığında şükür secdesi yapı-
tığının dair rivayetle (Ebû Dâvûd, “Cihâd”,
174) aralarında Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ali’-
nin de bulunduğu bazı sahâbîlerin aynı şe-
kildeki uygulamalarını dikkate alan fakih-
lerin çoğunluğu şükür secdesinin meşrû ol-
duğu görüşündedir. Şâfiî ve Hanbelî mez-

heplerindeki hâkim görüşe göre şükür sec-
desi sünnet, Hanefî mezhebine göre ise
müstehaptır. Ayrıca Allah’tan başışlanma
dileğiyle yapılan tövbe ve istiğfar secde-
sinden söz edilebilir. Nitekim Resûl-i Ek-
rem, Hz. Dâvûd’a nisbet edilen secdeyi
(Sâd 38/24) tövbe secdesi olarak açıklamış-
tır (Nesâfî, “İftitâh”, 48).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-‘Arab, “scd” md.; Lane, *Lexicon*, IV,
1307; *Müsned*, VI, 35, 94, 115; Buhârî, “Ezân”,
122-130; Müslim, “Şalât”, 45-47; Ebû Dâvûd, “Şa-
lât”, 143-144; Tirmizî, “Şalât”, 84, 89; Taberî, *Câ-
mi’u'l-Beyân* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-
Türkî), Riyad 1424/2003, I, 545-546; XIII, 355;
Serahsî, *el-Mebsût*, I, 21-23; Burhâneddin el-Mer-
ginânî, *el-Hidâye*, Kahire 1355/1936, I, 49-51; İbn
Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Beyrut 1992, I, 163,
173-176, 236; Fahrreddin er-Râzî, *Meftâihu'l-gayb*,
Beyrut 1411/1990, I, 194-195; XIX, 24-25; Mu-
vaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğni*, Beyrut 1994,
I, 589-600; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefstrü'l-Kur’ân*
(nşr. Sâmî b. Muhammed es-Selâme), Riyad 1418/
1997, I, 232; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, Bey-
rut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye), I, 261-267, 434,
464; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, I, 168-171; Şevkânî,
Neylü'l-evtâr, Beyrut 1994, II, 266-285; III, 118,
130-138; Abdülganî b. Tâlib el-Meydânî, *el-Lübâb*,
Beyrut 1400/1980, I, 70-71; Elmahlî, *Hak Dini*,
IV, 2925; V, 3100; VII, 4664; A. Jeffery, *The Fore-
ign Vocabulary of the Qur’ân*, Baroda 1938, s.
162-163; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*,
Tunus 1984, I, 422; “Süccûd”, *Mv.F*, XXIV, 201-
211; M. Rewâs Kal’acî, *el-Mevsû’atü'l-fihhiyye-
tü'l-müeyssere*, Beyrut 1421/2000, II, 1074-1077;
Hamdi Döndüren, “Şükür Secdesi”, *İslâm’da İnanç,
İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed.
İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1892.

NIHAT DALGIN

SECDE ÂYETİ

(bk. TİLÂVET SECDESİ).

SECDE SÜRESİ

(سورة السجدة)

Kur’an-ı Kerim’in otuz ikinci sûresi.

Mekke döneminin son yıllarında Mü’mi-
nün sûresinden sonra nâzil olmuştur. 16-
20. âyetlerinin Medenî olduğu rivayeti isa-
betli görülmemiştir (Âlûsî, XXI, 155). Adı-
nı, 15. âyette Allah’ın âyetlerine iman eden-
ler tasvir edilirken geçen “sücced” (secde
edenler) kelimesinden almıştır. Sûre, 16.
âyette yine müminlerin vasıfları belirtilir-
ken kullanılan “rablerine ibadet etmek
amacıyla vücutları yataklarından uzak ka-
lanlar” meâlindeki ifadede “medâci” (ya-
taklar) kelimesinin yer almasından dolayı
Medâci’ sûresi olarak da anılır. Ayrıca sûre-
nin ikinci kelimesi secde lafzına izâfe edile-

rek Tenzilü’s-secde ve diğer adı Secde sū-
resi olan Fussilat sūresinden ayırt etmek
üzere bir önceki sūrenin adına bağlanarak
Secdetü Lokmân diye de isimlendirilmiştir
(Âlûsî, XXI, 155; Elmahlî, V, 3856; M. Tâ-
hir İbn Âşûr, XXI, 138-140). Sûre otuz âyet
olup fâsılası “ن، م، ل” harfleridir.

Secde sūresinin muhtevası Allah’ın var-
lığı, Kur’an’ın vahiy ürünü olduğu, ceza ve
mükâfat günü olan kıyamette herkesin
dünyada yaptıklarından sorumlu tutulaca-
ğı temel fikri etrafındaki hitap ve beyan-
lardan ibarettir. Birinci bölüm, Kur’an’ın
insanları uyarmak amacıyla indirilmiş
vahiy ürünü bir kitap olduğunun beyanıyla
başlar. Ardından bütün kâinatı en güzel
şekilde yaratıp yöneten, ilk insanı çamur-
dan yaratıp insan türünü devam ettirecek
öz suyu var eden aziz ve rahîm Allah’ın
bir ve tek olduğu, insanların O’ndan başka
bulunacağı bir yarımcısı ve dostunun
bulunmadığı ifade edilir; buna rağmen söz
konusu gerçeğin bilincine varıp Allah’a şük-
redenlerin sayısının pek az olduğu belirti-
li (âyet: 1-9).

İkinci bölüm öldükten sonra dirilmeyi ga-
ripseyen, dünyada bunca nimetine maz-
har olduğu Cenâb-ı Hakk’a kavuşmayı arzu
etmeyen âhiret münkirlerinin orada karşı-
laşacakları kötü durumlara ve hiçbir fay-
da sağlamayacak pişmanlıklarına temas
etmekle başlar. Ardından Allah’ın âyetle-
rine iman eden, onların etkisiyle secdeye
kapanan, rablerini övgü ile anıp yücelten,
dinin hükümlerine karşı büyüklük tasla-
mayan, uykularından fedakârlık edip rab-
lerine dua ve niyazda bulunan, ellerinde-
ki imkânlardan başkalarını faydalandıran
kimselerin tasavvur edilemeyecek nimet-
lere kavuşturulacağı ifade edilir. Müminle
münkirin hiçbir zaman eşit tutulamayaca-
ğı belirtilerek her iki zümrenin yine ebedi-
yet âlemindeki hayatlarına değinilir, inkâr-
cılarının âhiretin büyük azabından önce dün-
yada da sıkıntı ve yenilgiye uğrayacağı ha-
ber verilir (âyet: 10-22).

Sūrenin son bölümünde Hz. Mûsâ ve
mensupları örnek gösterilerek Kur’an’ın
o günkü muhataplarının, yaşadıkları bölge-
lerde kalıntıları üzerinde gezip dolaştıkları
geçmiş milletlerin âkibetlerinden ibret al-
maları gerektiği vurgulanır. Allah’ın, suyu
kupkuru yerlere ulaştırarak onunla insan-
ların gerek kendilerinin gerekse hayvan-
larının gıdasını sağlayan bitki ve ekinleri
çıkardığı hatırlatılır. Sūre müşriklerin müs-
lûmanlarla alay ederek yönelttikleri, bek-
ledikleri zaferin ne zaman gerçekleşeceği
sorusuna cevap olarak dünyada kısmen,
âhirette ise tamamen vuku bulacak zafer